

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (veľká komora)

z 23. februára 2010*

Vo veci C-310/08,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 234 ES, podaný rozhodnutím Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) (Spojené kráľovstvo) z 21. apríla 2008 a doručený Súdnemu dvoru 11. júla 2008, ktorý súvisí s konaním:

London Borough of Harrow

proti

Nimco Hassan Ibrahim,

Secretary of State for the Home Department,

* Jazyk konania: angličtina.

SÚDNY DVOR (veľká komora),

v zložení: predseda V. Skouris, predsedovia komôr J. N. Cunha Rodrigues (spravodajca), K. Lenaerts, J.-C. Bonichot a P. Lindh, sudcovia C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Schiemann, P. Küris, E. Juhász, L. Bay Larsen, T. von Danwitz a A. Arabadjiev,

generálny advokát: J. Mazák,
tajomník: H. von Holstein, zástupca tajomníka,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní z 2. septembra 2009,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

- London Borough of Harrow, v zastúpení: K. Rutledge, barrister,
- N. H. Ibrahim, v zastúpení: N. Rogers, barrister, ktorú splnomocnila S. Morshead, solicitor,
- vláda Spojeného kráľovstva, v zastúpení: V. Jackson, splnomocnená zástupkyňa, za právnej pomoci C. Lewis, QC,
- dánska vláda, v zastúpení: R. Holdgaard, splnomocnený zástupca,

- Írsko, v zastúpení: D. O'Hagan a B. O'Moore, splnomocnení zástupcovia, za právnej pomoci D. Conlan Smyth, barrister,

- talianska vláda, v zastúpení: I. Bruni, splnomocnená zástupkyňa, za právnej pomoci W. Ferrante, avvocato dello Stato,

- Komisia Európskych spoločností, v zastúpení: D. Maidani a M. Wilderspin, splnomocnení zástupcovia,

- dozorný orgán EZVO, v zastúpení: N. Fenger, F. Simonetti a I. Hauger, splnomocnení zástupcovia,

po vypočutí návrhov generálneho advokáta na pojednávaní 20. októbra 2009,

vyhlásil tento

Rozsudok

- 1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článku 12 nariadenia Rady (EHS) č. 1612/68 z 15. októbra 1968 o slobode pohybu pracovníkov v rámci spoločenstva (Ú. v. ES L 257, s. 2; Mim. vyd. 05/001, s. 15), zmeneného a doplneného nariadením Rady (EHS) č. 2434/92 z 27. júla 1992 (Ú. v. ES L 245, s. 1; Mim. vyd. 05/002, s. 69, ďalej len „nariadenie č. 1612/68“) a smernice Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov, ktorá mení a dopĺňa

nariadenie (EHS) 1612/68 a ruší smernice 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS (Ú. v. EÚ L 158, s. 77; Mim. vyd. 05/005, s. 46).

- 2 Tento návrh bol podaný v rámci sporu medzi London Borough of Harrow (obec Harrow v Londýne) na jednej strane a pani Ibrahim a Secretary of State for the Home Department na druhej v súvislosti so zamietnutím žiadosti pani Ibrahim, ktorou sa domáhala pomoci pri bývaní.

Právny rámec

Právna úprava Únie

- 3 Odôvodnenie č. 5 nariadenia č. 1612/68 stanovuje toto:

„keďže právo na slobodu pohybu, ak sa má uplatňovať objektívne, slobodne a dôstojne, si vyžaduje, aby sa skutočne aj právne zabezpečilo rovnaké zaobchádzanie vo všetkých otázkach súvisiacich so samotným výkonom zamestnania a v možnosti prístupu k ubytovaniu a tiež odstránili prekážky mobility pracovníkov, najmä pokiaľ ide o právo pracovníka, aby ho sprevádzala jeho rodina, a o podmienky integrácie tejto rodiny v hostiteľskej krajine.“

4 Článok 10 nariadenia č. 1612/68 stanovoval:

„1. Spolu s pracovníkom, ktorý je štátnym príslušníkom jedného členského štátu a je zamestnaný na území iného členského štátu, majú bez ohľadu na svoju štátnu príslušnosť právo usadiť sa:

- a) jeho manželka/jej manžel a potomkovia, ak majú menej ako 21 rokov alebo sú závislými osobami,
- b) závislí príbuzní pracovníka/pracovníčky a jeho manželky/manžela vo vzostupnej línii.

2. Členské štáty uľahčia prijatie každého rodinného príslušníka, ktorý nepodlieha ustanoveniam odseku 1, ak je závislou osobou vyššie uvedeného pracovníka alebo ak s ním žije v spoločnej domácnosti v štáte, odkiaľ prišiel.

3. Na účely odsekov 1 a 2 musí mať pracovník pre svoju rodinu k dispozícii také ubytovanie, aké zodpovedá bežným požiadavkám vlastných pracovníkov v regióne, kde je zamestnaný; toto ustanovenie však nesmie viesť k diskriminácii medzi vlastnými pracovníkmi a pracovníkmi z ostatných členských štátov.“

5 Článok 11 nariadenia č. 1612/68 stanovoval:

„Ak štátny príslušník členského štátu vykonáva zamestnanie alebo samostatnú zárobkovú činnosť na území iného členského štátu, jeho manželka/jej manžel a jeho

deti mladšie ako 21 rokov alebo od neho závislé majú právo na prístup k zamestnaniu na celom území toho istého štátu a to aj vtedy, keď nie sú štátnymi príslušníkmi ani jedného z členských štátov.“

6 Články 10 a 11 nariadenia (EHS) 1612/68 boli zrušené s účinnosťou od 30. apríla 2006 na základe článku 38 ods. 1 smernice 2004/38.

7 Článok 12 prvý odsek nariadenia č. 1612/68 stanovuje:

„Deti štátneho príslušníka členského štátu, ktorý je alebo bol zamestnaný na území iného členského štátu, sa prijímajú na všeobecnovzdelávacie, učňovské a odborné štúdium v tomto štáte za rovnakých podmienok ako štátni príslušníci tohto štátu, ak tieto deti majú bydlisko na jeho území.“

8 Odôvodnenia č. 3 a 16 smernice 2004/38 stanovujú toto:

„(3) občianstvo Únie by malo byť základným štatútom štátnych príslušníkov členských štátov, keď uplatňujú svoje právo na voľný pohyb a pobyt. Je preto potrebné, aby sa kodifikovali a preskúmali existujúce nástroje spoločenstva, ktoré sa oddelene zaoberajú pracovníkmi, samostatne zárobkovo činnými osobami a tiež študentmi a inými neaktívnymi osobami, aby sa zjednodušilo a posilnilo právo všetkých občanov Únie na voľný pohyb a pobyt.“

...

- (16) pokiaľ sa užívateľia práva pobytu nestávajú neprímeranou záťažou pre systém sociálnej pomoci hostiteľského členského štátu, nemali by byť vyhostení. Preto opatrenie vyhostenia by nemalo byť automatickým dôsledkom využívania systému sociálnej pomoci. Hostiteľský členský štát by mal preskúmať, či ide o prípad dočasných ťažkostí, a zohľadniť dĺžku trvania pobytu, osobné okolnosti a čiastku udelenej pomoci, aby zvažil, či sa užívateľ stal neprímeranou záťažou pre jeho systém sociálnej pomoci a pristúpil k jeho vyhosteniu. V žiadnom prípade by sa opatrenie vyhostenia nemalo prijať voči pracovníkom, samostatne zárobkovo činným osobám alebo uchádzačom o prácu, ako sú definovaní Súdnym dvorom, okrem dôvodov verejnej politiky alebo verejnej bezpečnosti.“

- 9 Podľa článku 7 ods. 1 a 2 uvedenej smernice:

„1. Všetci občania Únie majú právo pobytu na území iného členského štátu počas obdobia dlhšieho ako tri mesiace, ak:

- a) sú pracovníci alebo samostatne zárobkovo činné osoby v hostiteľskom členskom štáte; alebo
- b) majú dostatočné zdroje pre seba a svojich rodinných príslušníkov, aby sa nestali záťažou pre systém sociálnej pomoci hostiteľského členského štátu počas obdobia ich pobytu, a ak majú komplexné krytie nemocenského poistenia v hostiteľskom členskom štáte; alebo

- c) — sú zapísaní na súkromnej alebo verejnej inštitúcii, akreditovanej alebo financovanej hostiteľským členským štátom na základe jeho legislatívy alebo administratívneho postupu, s hlavným cieľom absolvovať študijný kurz, vrátane odborného vzdelávania; a
- majú komplexné krytie nemocenského poistenia v hostiteľskom členskom štáte a predložili príslušnému vnútroštátnemu úradu dôkaz prostredníctvom vyhlásenia alebo iným rovnocenným prostriedkom, podľa ich rozhodnutia, že majú dostatočné zdroje pre seba a svojich rodinných príslušníkov, aby sa nestali záťažou pre systém sociálnej pomoci hostiteľského členského štátu počas obdobia ich pobytu; alebo
- d) sú rodinnými príslušníkmi, ktorí sprevádzajú alebo sa pripájajú k občanovi Únie, ktorý spĺňa podmienky uvedené v bodoch a), b) alebo c).

2. Právo pobytu stanovené v odseku 1 sa rozširuje na rodinných príslušníkov, ktorí nie sú štátnymi príslušníkmi členského štátu, sprevádzajú alebo sa pripájajú k občanovi Únie v hostiteľskom členskom štáte, ak takýto občan Únie spĺňa podmienky uvedené v odseku 1a), b) alebo c).“

- 10 Článok 12 smernice 2004/38 nazvaný „Zachovanie práva pobytu rodinných príslušníkov v prípade úmrtia alebo odchodu občana Únie“ stanovuje v odseku 3:

„Odchod občana Únie z hostiteľského členského štátu alebo jeho úmrtie nevedie k strate práva pobytu jeho detí ani rodiča, ktorý v skutočnosti má deti v starostlivosti,

bez ohľadu na štátnu príslušnosť, ak sa deti zdržiavajú v hostiteľskom členskom štáte a sú tam zapísané vo vzdelávacej inštitúcii s cieľom štúdia [vzdelávania — *neoficiálny preklad*], až do ukončenia ich štúdií [vzdelávania — *neoficiálny preklad*].“

- 11 Článok 24 uvedenej smernice nazvaný „Rovnaké zaobchádzanie“ stanovuje v odseku 1:

„S výhradou takých osobitných ustanovení, ako sú výslovne uvedené v zmluve [ES] a v sekundárnom práve, všetci občania Únie, ktorí sa na základe tejto smernice zdržiavajú na území hostiteľského členského štátu, využívajú rovnaké zaobchádzanie ako so štátnymi príslušníkmi tohto členského štátu v rámci pôsobnosti zmluvy. Výhoda tohto práva sa rozširuje na rodinných príslušníkov, ktorí nie sú štátnymi príslušníkmi členského štátu a ktorí majú právo pobytu alebo právo trvalého pobytu.“

Vnútroštátna právna úprava

- 12 Podľa článku 6 vyhlášky o prístahovalectve do Spojeného kráľovstva z roku 2006 (Európsky hospodársky priestor) [Immigration (European Economic Area) Regulations 2006] je „oprávnená osoba“ na účely tejto vyhlášky osoba, ktorá je štátnym príslušníkom členského štátu Európskeho hospodárskeho priestoru a v Spojenom kráľovstve je uchádzačom o zamestnanie, pracovníkom, samostatne zárobkovo činnou osobou, sebestačnou osobou alebo študentom.
- 13 V súlade s článkom 19 ods. 3 písm. a) uvedenej vyhlášky osobu je možné vyhostiť zo Spojeného kráľovstva, ak nie je alebo už nie je oprávnenou osobou v zmysle tejto vyhlášky.

- 14 Zo zákona o bývaní z roku 1996 (Housing Act 1996) a z vyhlášky o nároku na pridelenie bývania a o bezdomovectve z roku 2006 [Allocation of Housing and Homelessness (Eligibility) Regulations 2006] vyplýva, že osoba má nárok na pomoc pri bývaní, iba ak má právo na pobyt v Spojenom kráľovstve, ktoré jej poskytuje právo Únie.

Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

- 15 Pani Ibrahim je somálskou štátnou príslušníčkou, ktorá sa vydala za dánskeho občana, pána Yusufa.
- 16 Pán Yusuf prišiel do Spojeného kráľovstva v priebehu jesene 2002 a pracoval tam od októbra 2002 až do mája 2003. V období od júna 2003 až do marca 2004 si uplatňoval nárok na dávku v práceneschopnosti. Po tom, ako bol pán Yusuf na konci uvedeného obdobia uznaný za práceschopného, opustil Spojené kráľovstvo a vrátil sa v decembri 2006.
- 17 Je nesporné, že medzi dátumom, keď prestal pracovať, a dátumom, keď opustil Spojené kráľovstvo, pán Yusuf prestal byť „oprávnenou osobou“ v zmysle článku 6 vyhlášky o prisťahovalectve z roku 2006 (Európsky hospodársky priestor). Po návrate do Spojeného kráľovstva pán Yusuf nezískal späť postavenie „oprávnenej osoby“, ktorá by mohla využiť právo na pobyt na základe práva Únie.
- 18 Pani Ibrahim prišla do Spojeného kráľovstva s povolením imigračných orgánov v priebehu februára 2003, aby sa pripojila sa k manželovi.

- 19 Tento manželský pár má štyri deti vo veku 1 až 9 rokov, ktoré sú dánskymi štátnymi príslušníkmi. Tri najstaršie deti prišli do Spojeného kráľovstva spolu s matkou a štvrté dieťa sa narodilo v Spojenom kráľovstve. Dve najstaršie deti navštevujú štátne vzdelávacie zariadenie od svojho príchodu na územie tohto členského štátu.
- 20 Pani Ibrahim sa po odchode svojho manžela zo Spojeného kráľovstva v roku 2004 od neho odlúčila. Pani Ibrahim nebola nikdy finančne sebestačná. Nepracuje a úplne závisí na sociálnej pomoci, aby mohla uhradiť svoje bežné výdavky a náklady na bývanie. Nemá komplexné zdravotné poistenie a je príjemcom National Health Service (štátny systém zdravotného poistenia).
- 21 V priebehu januára 2007 pani Ibrahim požiadala o pomoc pri bývaní pre ňu samu a jej deti. Rozhodnutím z 1. februára 2007 príslušný úradník London Borough of Harrow zamietol túto žiadosť. Uviedol, že ani pani Ibrahim, ani jej manžel nemali právo na pobyt v Spojenom kráľovstve v zmysle práva Únie. Dňa 29. marca 2007 bolo toto zamietavé rozhodnutie potvrdené úradníkom povereným preskúmaním opravných prostriedkov proti zamietavým rozhodnutiam týkajúcim sa pomoci pri bývaní.
- 22 Pani Ibrahim podala žalobu proti uvedeným rozhodnutiam na Clerkenwell and Shoreditch County Court (Súd prvého stupňa v Clerkenwell a Shoreditch), pričom tento súd jej rozhodnutím z 18. októbra 2007 vyhovel z dôvodu, že ako matka detí, ktoré má v starostlivosti, pani Ibrahim má právo na pobyt v Spojenom kráľovstve na základe článku 12 nariadenia č. 1612/68, keďže tieto deti chodia do školy a jej manžel je občanom Únie, ktorý v tomto členskom štáte pracoval.
- 23 London Borough of Harrow podal odvolanie proti tomuto rozhodnutiu na vnútroštátny súd.

24 Za týchto okolností Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru nasledujúce prejudiciálne otázky:

„Za okolností, keď

- manželka, ktorá je štátnym príslušníkom tretej krajiny, a jej deti, ktoré sú občanmi Únie, sprevádzali občana Únie, ktorý sa usadil v Spojenom kráľovstve,

  - občan Únie bol v Spojenom kráľovstve ako pracovník,

  - občan Únie potom prestal byť pracovníkom a následne opustil Spojené kráľovstvo,

  - občan Únie, jeho manželka, ktorá je štátnym príslušníkom tretej krajiny, a deti nie sú finančne sebestační a sú závislí od sociálnej pomoci v Spojenom kráľovstve,

  - deti začali základnú školskú dochádzku v Spojenom kráľovstve krátko po ich príchode v čase, keď bol občan Únie pracovníkom:
1. majú manželka a deti právo na pobyt v Spojenom kráľovstve len vtedy, ak spĺňajú podmienky uvedené v smernici 2004/38...?

alebo

2. a) majú právo na pobyt odvodené z článku 12 nariadenia... č. 1612/68..., ako ho vykladá Súdny dvor bez toho, aby museli spĺňať podmienky uvedené v smernici 2004/38..., a
  - b) ak je to tak, musia disponovať dostatočnými zdrojmi tak, aby sa nestali záťažou pre systém sociálnej pomoci v hostiteľskom členskom štáte počas navrhovanej doby ich pobytu a mať komplexné zdravotné poistenie v tomto členskom štáte?

3. Ak je odpoveď na prvú otázku kladná, bolo by stanovisko odlišné za takých okolností, o aké ide v tejto veci, keď deti začali základnú školskú dochádzku a pracovník, ktorý je občanom Únie, prestal pracovať pred dňom, ku ktorému mala byť smernica 2004/38... prebratá členskými štátmi?“

O prejudiciálnych otázkach

O prvej a druhej otázke

- 25 Vo svojich prvých dvoch otázkach, ktoré je potrebné skúmať spolu, sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či za okolností, o aké ide vo veci samej, deti a rodič, ktorý ich má v skutočnosti v starostlivosti, majú právo na pobyt v hostiteľskom členskom štáte iba na základe článku 12 nariadenia č. 1612/68 bez toho, aby museli spĺňať podmienky stanovené smernicou 2004/38, alebo či právo na pobyt im môže byť priznané, len ak spĺňajú podmienky stanovené touto smernicou. V prípade, že by právo na pobyt vyplývalo zo samotného článku 12 nariadenia č. 1612/68, sa vnútroštátny súd takisto

pýta, či deti a rodič, ktorý ich má v skutočnosti v starostlivosti, musia mať dostatočné prostriedky a komplexné zdravotné poistenie v hostiteľskom členskom štáte.

- 26 V súlade s článkom 12 nariadenia č. 1612/68 deti štátneho príslušníka členského štátu, ktorý je alebo bol zamestnaný na území iného členského štátu, sa prijímajú na všeobecnovzdelávacie, učňovské a odborné štúdium v tomto štáte za rovnakých podmienok ako štátni príslušníci tohto štátu, ak tieto deti majú bydlisko na jeho území.
- 27 Článok 10 nariadenia č. 1612/68 stanovoval právo manžela a potomkov pracovníka, ktorý je štátnym príslušníkom členského štátu, zamestnaného na území iného členského štátu, usadiť sa spolu s ním v poslednom uvedenom členskom štáte.
- 28 Z článku 7 ods. 1 písm. b) a d) a z článku 2 smernice 2004/38 vyplýva, že bez ohľadu na štátnu príslušnosť členovia rodiny občana Únie, ktorý má pobyt na území iného členského štátu bez toho, aby tam bol zamestnaný alebo bol samostatne zárobkovo činnou osobou, majú právo ho sprevádzať alebo sa pripojiť k nemu, ak tento občan má pre seba a členov svojej rodiny dostatočné prostriedky a komplexné zdravotné poistenie v hostiteľskom členskom štáte.
- 29 Súdny dvor už rozhodol, že deti občana Únie, ktoré sa usadili v členskom štáte v čase, keď ich rodič vykonával svoje právo na pobyt ako migrujúci pracovník v tomto členskom štáte, v ňom majú právo na pobyt, aby sa v ňom mohli všeobecne vzdelávať v súlade s článkom 12 nariadenia č. 1612/68. Skutočnosť, že rodičia dotknutých detí sa medzičasom rozviedli, ako aj skutočnosť, že iba jeden rodič je občanom Únie a tento

rodič prestal byť migrujúcim pracovníkom v hostiteľskom členskom štáte, nemajú v tejto súvislosti žiadny význam (pozri v tomto zmysle rozsudok zo 17. septembra 2002, Baumbast a R, C-413/99, Zb. s. I-7091, bod 63).

- 30 Súdny dvor takisto rozhodol, že keď deti požívajú podľa článku 12 nariadenia č. 1612/68 právo pokračovať vo svojom vzdelávaní v hostiteľskom členskom štáte, hoci ich rodičom, ktorí ich majú v starostlivosti, hrozí strata ich práva na pobyt, je jasné, že ak sa takýmto rodičom odmietne právo na pobyt v hostiteľskom členskom štáte počas trvania vzdelávania detí, mohli by tým tieto deti byť zbavené práva, ktoré im priznal normotvorca Únie (pozri v tomto zmysle rozsudok Baumbast a R, už citovaný, bod 71).
- 31 Súdny dvor po tom, ako okrem iného pripomenul v bode 72 uvedeného rozsudku Baumbast a R, že nariadenie č. 1612/68 je potrebné vykladať vzhľadom na požiadavku dodržiavania rodinného života stanovenú v článku 8 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, podpísaného v Ríme 4. novembra 1950, dospel v bode 73 toho istého rozsudku k záveru, že právo vzdelávať sa za čo najlepších podmienok v hostiteľskom členskom štáte, priznané článkom 12 tohto nariadenia dieťaťu migrujúceho pracovníka, má nutne za následok i to, že toto dieťa má právo byť sprevádzané osobou, ktorá ho má v skutočnosti v starostlivosti, a že teda táto osoba musí mať počas jeho štúdia možnosť mať spolu s ním pobyt v uvedenom členskom štáte.
- 32 Vnútroštátny súd chce vedieť, či už citovaný rozsudok Baumbast a R je založený na uplatnení článku 10 v spojení v článkom 12 nariadenia č. 1612/68 alebo len na poslednom uvedenom článku. Presnejšie, tento súd sa pýta, či právo na pobyt detí štátneho príslušníka členského štátu, ktorý pracuje alebo pracoval v hostiteľskom

členskom štáte, rovnako ako právo rodiča, ktorý v skutočnosti má tieto deti v starostlivosti, implicitne vyplývajú z uvedeného článku 12.

- 33 V prvom rade právo detí migrujúcich pracovníkov na rovnosť zaobchádzania pri prístupe k vzdelávaniu na základe článku 12 nariadenia č. 1612/68 platí len v prospech detí, ktoré „bývajú“ na území členského štátu, v ktorom jeden z ich rodičov je alebo bol zamestnaný.
- 34 Prístup k vzdelávaniu závisí teda od skoršieho usadenia sa dieťaťa v hostiteľskom členskom štáte.
- 35 Článok 12 nariadenia č. 1612/68, ako ho vyložil Súdny dvor v už citovanom rozsudku Baumbast a R, umožňuje priznať dieťaťu v spojení s jeho právom na prístup k vzdelávaniu, samostatné právo na pobyt. Konkrétne výkon práva na prístup k vzdelávaniu nepodliehalo podmienke, aby dieťa malo počas celej doby trvania štúdia špecifické právo na pobyt práve podľa vtedy ešte platného článku 10 ods. 1 písm. a) uvedeného nariadenia.
- 36 V bodoch 21 až 24 rozsudku zo 4. mája 1995, Gaal (C-7/94, Zb. s. I-1031) Súdny dvor výslovne zamietol argumentáciu nemeckej vlády, ktorá tvrdila, že existuje úzke spojenie medzi článkami 10 a 11 nariadenia č. 1612/68 na jednej strane a článkom 12 toho istého nariadenia na druhej strane, takže toto posledné uvedené ustanovenie priznávalo právo na rovnosť zaobchádzania pre prístup k vzdelávaniu v hostiteľskom členskom štáte iba deťom spĺňajúcim podmienky stanovené v týchto článkoch 10 a 11. V bode 23

uvedeného rozsudku Gaal Súdny dvor výslovne uviedol, že článok 12 nariadenia č. 1612/68 neobsahuje žiadny odkaz na uvedené články 10 a 11.

37 Bolo by totiž v rozpore s kontextom, do ktorého patrí článok 12 nariadenia č. 1612/68, ako aj s účelom, ktorý tento článok sleduje, aby výkon práva na prístup k vzdelávaniu závisel od samostatného práva dieťaťa na pobyt, posudzovaného podľa iných ustanovení toho istého nariadenia (pozri v tomto zmysle rozsudok Gaal, už citovaný, bod 25).

38 Z toho vyplýva, že keď raz právo dieťaťa založené na článku 12 uvedeného nariadenia z dôvodu jeho usadenia sa v hostiteľskom členskom štáte vznikne, toto právo dieťaťu zostáva a nemožno ho spochybňovať z dôvodu nedodržania podmienok stanovených uvedeným článkom 10 toho istého nariadenia.

39 V druhom rade, ako vyplýva zo samotného znenia článku 12 nariadenia č. 1612/68, právo na rovnosť zaobchádzania, pokiaľ ide o prístup k vzdelávaniu, sa neobmedzuje na deti migrujúcich pracovníkov. Uplatňuje sa takisto na deti pôvodne migrujúcich pracovníkov.

40 Právo, ktoré deťom vyplýva z článku 12 nariadenia č. 1612/68, okrem toho nepodlieha právu na pobyt ich rodičov v hostiteľskom členskom štáte. Podľa ustálenej judikatúry tento článok 12 len vyžaduje, aby dieťa žilo so svojimi rodičmi alebo jedným z nich v členskom štáte, keď prinajmenšom jeden z týchto rodičov tam býva ako pracovník (rozsudky z 21. júna 1988, Brown, 197/86, Zb. s. 3205, bod 30, a Gaal, už citovaný, bod 27).

- 41 Uznať, že deti pôvodne migrujúcich pracovníkov môžu študovať v hostiteľskom členskom štáte, hoci ich rodičia tam už nebývajú, znamená priznať im právo na pobyt nezávisle od práva ich rodičov na pobyt, pričom takéto právo vyplýva z uvedeného článku 12.
- 42 Uplatnenie článku 12 nariadenia č. 1612/68 sa teda musí vykonať samostatne vo vzťahu k ustanoveniam práva Únie, ktoré upravujú podmienky výkonu práva na pobyt v inom členskom štáte. Takáto samostatnosť tohto článku 12 vo vzťahu k článku 10 toho istého nariadenia je základom judikatúry Súdneho dvora pripomenutej v bodoch 29 až 31 tohto rozsudku a uplatní sa aj vo vzťahoch k ustanoveniam smernice 2004/38.
- 43 Opačné riešenie by narušilo cieľ zaradenia rodiny migrujúceho pracovníka do spoločnosti hostiteľského členského štátu, ako stanovuje piate odôvodnenie nariadenia č. 1612/68. Podľa ustálenej judikatúry je na úspech zaradenia do spoločnosti nevyhnutné, aby dieťa pracovníka, štátneho príslušníka členského štátu, mohlo vykonávať, a prípadne i úspešne ukončiť, svoje vzdelávanie v hostiteľskom členskom štáte (pozri v tomto zmysle rozsudky z 15. marca 1989, *Echternach a Moritz*, 389/87 a 390/87, Zb. s. 723, bod 21, ako aj *Baumbast a R*, už citovaný, bod 69).
- 44 London Borough of Harrow, vláda Spojené kráľovstva, dánska vláda, ako aj Írsko tvrdia, že smernica 2004/38 predstavuje od nadobudnutia svojej účinnosti jediný základ pre podmienky upravujúce výkon práva na pobyt v členských štátoch pre občanov Únie a členov ich rodín, a teda že v dôsledku toho žiadne právo na pobyt nemožno vyvodiť z článku 12 nariadenia č. 1612/68.
- 45 V tejto súvislosti žiadna okolnosť neumožňuje domnievať sa, že normotvorca Spoločenstva prijatím smernice 2004/38 chcel zmeniť dosah uvedeného článku 12, tak ako je vykladaný Súdny dvorom v tom zmysle, že by chcel zúžiť jeho normatívny obsah iba na jednoduché právo na prístup k vzdelávaniu.

- 46 V tom istom zmysle je potrebné uviesť, že na rozdiel od článkov 10 a 11 nariadenia č. 1612/68 smernica 2004/38 nezrušila článok 12 tohto nariadenia. Tento výber zrušeného len potvrdzuje zámer normotvorcu Únie nezaviesť obmedzenia, pokiaľ ide o pôsobnosť tohto článku, ako ho vykladá Súdny dvor.
- 47 Výklad prijatý v predchádzajúcom bode potvrdzuje aj to, že z prípravných prác na smernici 2004/38 vyplýva, že táto smernica bola vytvorená tak, aby bola v súlade s už citovaným rozsudkom Baumbast a R [KOM(2003) 199 v konečnom znení, s. 7].
- 48 Hoci článok 12 nariadenia č. 1612/68 poskytoval právo na rovnosť zaobchádzania, len pokiaľ ide o prístup k vzdelávaniu bez toho, aby stanovil právo na pobyt v prospech detí migrujúcich pracovníkov, stal sa nadbytočným od nadobudnutia účinnosti smernice 2004/38. Článok 24 ods. 1 tejto smernice totiž stanovuje, že každý občan Únie, ktorý býva na území hostiteľského členského štátu, má právo na rovnosť zaobchádzania so štátnymi príslušníkmi tohto členského štátu v oblasti uplatnenia Zmluvy, a teda nespochybňuje, že prístup k vzdelávaniu patrí do pôsobnosti práva Únie (pozri najmä rozsudok z 13. februára 1985, Gravier, 293/83, Zb. s. 593, bod 19).
- 49 Napokon podľa odôvodnenia č. 3 smernice 2004/38 je jej cieľom najmä to, aby sa zjednodušilo a posilnilo právo všetkých občanov Únie na voľný pohyb a pobyt (pozri v tomto zmysle rozsudok z 25. júla 2008, Metock, a i., C-127/08, Zb. s. I-6241, bod 59). Uplatnenie článku 12 nariadenia č. 1612/68, ako aj článku 7 ods. 1 písm. b) a d) a článku 2 smernice 2004/38 na deti migrujúcich pracovníkov by však spôsobilo, že právo týchto detí na pobyt v hostiteľskom členskom štáte s cieľom začať tam alebo pokračovať vo vzdelávaní, by podliehalo prísnejším podmienkam, ako sú tie, ktoré by sa na nich vzťahovali pred nadobudnutím účinnosti smernice 2004/38.

- 50 Z toho vyplýva, že deti štátneho príslušníka členského štátu, ktorý pracuje alebo pracoval v hostiteľskom členskom štáte, rovnako ako rodič, ktorý v skutočnosti má tieto deti v starostlivosti, majú v tomto poslednom uvedenom štáte právo na pobyt na základe samotného článku 12 nariadenia č. 1612/68 bez toho, aby boli povinní splniť podmienky definované v smernici 2004/38.
- 51 Zostáva určiť, či výkon tohto práva na pobyt podlieha podmienke, aby dotknuté osoby mali dostatočné prostriedky a komplexné zdravotné poistenie v hostiteľskom členskom štáte.
- 52 Najprv je potrebné uviesť, že takáto podmienka nefiguruje v článku 12 nariadenia č. 1612/68 a že, ako aj Súdny dvor už rozhodol, tento článok nemôže byť vykladaný zužujúco a za žiadnych okolností nesmie byť zbavený potrebného účinku (rozsudok Baumbast a R, už citovaný, bod 74).
- 53 Požiadavka týkajúca sa finančnej sebestačnosti členov rodiny pracovníka, štátneho príslušníka členského štátu, a ochrany týchto osôb v prípade ochorenia v hostiteľskom členskom štáte nevyplýva ani z judikatúry Súdneho dvora.
- 54 Súdny dvor, ktorý sa mal vyjadriť k otázke, či deti, ktoré bývajú v členskom štáte, alebo ich otec, štátny príslušník iného členského štátu, ktorý bol zamestnaný predtým, ako sa vrátil do členského štátu svojho pôvodu, majú právo na základe článku 12 nariadenia č. 1612/68 na finančnú podporu štátu, ktorá má pokryť náklady na vzdelávanie, živobytie ich samých a osôb, ktoré majú v starostlivosti, ako aj náklady zdravotného poistenia, rozhodol bez toho, aby sa vyjadril k ekonomickej situácii predmetných študentov, že postavenie detí pracovníka, ktorý je štátnym príslušníkom členského štátu, v zmysle nariadenia č. 1612/68, znamená najmä to, že právo Únie uznáva potrebu

týchto detí mať nárok na finančnú podporu na štúdium od štátu na účely toho, aby im bolo umožnené začleniť sa do spoločnosti v hostiteľskom členskom štáte, pričom táto požiadavka vzniká o to viac vtedy, keď osoby, na ktoré sa vzťahujú ustanovenia tohto nariadenia, sú študenti, ktorí prišli do tohto členského štátu ešte predtým, ako dosiahli vek povinnej školskej dochádzky (rozsudok Echternach a Moritz, už citovaný, bod 35).

55 V už citovanom rozsudku Baumbast a R pán Baumbast, otec detí, o ktorého právo na pobyt v hostiteľskom členskom štáte na základe článku 12 nariadenia č. 1612/68 išlo v danej veci, iste mal prostriedky umožňujúce jemu, ako aj jeho rodine nebyť závislý na sociálnej pomoci. Odpovede na prejudiciálne otázky týkajúce sa práva na pobyt detí a ich matky, ktorá ich mala v starostlivosti, však neboli založené na ich finančnej sebestačnosti, ale boli odôvodnené tým, že cieľ nariadenia č. 1612/68, ktorým je voľný pohyb pracovníkov, vyžaduje čo najlepšie podmienky začlenenia rodiny pracovníka do spoločnosti v hostiteľskom členskom štáte a že odmietnutie práva na pobyt v hostiteľskom členskom štáte rodičom zabezpečujúcim starostlivosť o deti počas trvania vzdelávania detí by mohlo tieto deti zbaviť práva, ktoré im priznáva normotvorca Únie (rozsudok Baumbast a R, už citovaný, body 50 a 71).

56 Smernica 2004/38 nestanovuje v niektorých situáciách ani závislosť práva na pobyt v hostiteľskom členskom štáte detí, ktoré študujú, a rodiča, ktorý ich má v skutočnosti v starostlivosti, od toho, či posledný uvedený má dostatočné prostriedky a komplexné zdravotné poistenie.

57 Výklad, podľa ktorého právo na pobyt v hostiteľskom členskom štáte v prípade detí, ktoré tam študujú, a rodiča, ktorý ich má v skutočnosti v starostlivosti, nepodlieha podmienke mať k dispozícii dostatočné prostriedky a komplexné zdravotné poistenie, potvrdzuje aj článok 12 ods. 3 smernice 2004/38, ktorý stanovuje, že odchod občana Únie alebo jeho úmrtie nevedie k strate práva na pobyt jeho detí ani rodiča, ktorý v skutočnosti má deti v starostlivosti, bez ohľadu na štátnu príslušnosť, ak sa deti

zdržiavajú v hostiteľskom členskom štáte a sú tam zapísané vo vzdelávacej inštitúcii s cieľom štúdia, až do ukončenia ich štúdií.

58 Toto ustanovenie, hoci nie je uplatniteľné na spor vo veci samej, ilustruje osobitnú dôležitosť, akú smernica 2004/38 spája so situáciou detí, ktoré študujú v hostiteľskom členskom štáte, a rodičov, ktorí ich majú v starostlivosti.

59 Vzhľadom na vyššie uvedené úvahy je potrebné odpovedať na prvé dve otázky tak, že za okolností, o aké ide vo veci samej, deťom štátneho príslušníka členského štátu, ktorý pracuje alebo pracoval v hostiteľskom členskom štáte, a rodičovi, ktorý má v skutočnosti deti v starostlivosti, vznikne v hostiteľskom členskom štáte právo na pobyt na základe samotného článku 12 nariadenia č. 1612/68 bez toho, aby takéto právo podliehalo podmienke mať k dispozícii dostatočné prostriedky a komplexné zdravotné poistenie v tomto členskom štáte.

O tretej otázke

60 Vzhľadom na odpoveď na prvé dve otázky nie je potrebné odpovedať na tretiu otázku.

O trovách

- 61 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdnym dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (veľká komora) rozhodol takto:

Za okolností, o aké ide vo veci samej, deťom štátneho príslušníka členského štátu, ktorý pracuje alebo pracoval v hostiteľskom členskom štáte, a rodičovi, ktorý má v skutočnosti deti v starostlivosti, vznikne v hostiteľskom členskom štáte právo na pobyt na základe samotného článku 12 nariadenia Rady (EHS) č. 1612/68 z 15. októbra 1968 o slobode pohybu pracovníkov v rámci spoločenstva, zmeneného a doplneného nariadením Rady (EHS) č. 2434/92 z 27. júla 1992, bez toho, aby takéto právo podliehalo podmienke mať k dispozícii dostatočné prostriedky a komplexné zdravotné poistenie v tomto členskom štáte.

Podpisy